

מרגליות מדה כנגד מדה

"שכל מידותיו של הקב"ה - מדה כנגד מדה" (סנהדרין דף צ). "במדה שאדם מודד - בה מודדין לו" (סוטה דף ח).

בס"ד | גיליון 15
פרשת יתרו
התשפ"א

בפרשה ובדף היומי מתוך סדרת רב המכר "מדה כנגד מדה" בתנ"ך ובדברי חז"ל

מדה כנגד מדה - סיפור מגדולי ישראל

המיקל בכבוד אביו - גם בניו יקילו בכבודו

שמות כ' י"ב: "כַּבֵּד אֶת אָבִיךָ וְאֶת אִמְךָ לְמַעַן לְמַעַן יֵאָרְכוּךָ יְמֵיךָ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ".

הנה מעיקר הדין אבידותו קודמת לאבידת אביו או רבו, אך לפני משורת הדין צריך להקדים את אבידת אביו ורבו. ולכן אמרו שמי שיקדים את אבידתו לאבידת אביו, סופו שגם בניו יעשו לו כן, אך מי שינהג לפני משורת הדין אף בניו ינהגו עמו בהנהגה זו.

ומעשה, באחד שהיה לו אב זקן, ולא היה חש עליו להביאו בתוך ביתו להאכילו ולהלבישו, אלא היה הזקן הזה דר עם העניים שבעיר. והיה היום בימי הקור, היה הזקן יושב עם העניים ברחוב העיר, ויעבור שם בן בנו של הזקן ויתחנן הזקן אל בן בנו, ויאמר לו, ראה איך הקור רב ועצום והוא ערום בתוקף הקור, על כן יאמר לאביו שישלח לו בגד להתכסות בו, וללבושו בימי הקור הזה. וילך הבן ויספר לאביו מה שאמר לו זקינו, ויאמר לו, תעלה אל העליה ותמצא בגד תלוי ביתד, תקח אותו ותוליך אותו לזקינך. ויעלה הבן אל העליה, וימצא בגד ישן נושן שיש בו כמה קרעים.

ויחר לו מאד על הדבר הזה, ויקח מספרים ויחתוך הבגד לארכו לחצאין שוים, ועל ידי כך נתעכב בעליה, ויצעק אביו למה נתעכבת, ומה תעשה שם, ואחר שקרא עליו כמה פעמים ירד הבן מן העליה ובידו חצי בגד. ויאמר לו אביו, למה חתכת את הבגד לחצאין, ומה תעשה בחצי האחד, ויאמר לו החצי השני שמרתיו בשבילך, כי אחר שתזקין אוציא אותך מן הבית הזה, ובעל כרחך תשב עם העניים, ובימי הקור כשתבקש ממני בגד ללבוש, אשלח לך זה החצי הנשאר פה, כי מעשה אבות יעשו בנים, וכמו שאתה מתנהג עם אביך, כן אני אתנהג עמך. ויבוש האב ויכלם, וידע כי חטא חטאה גדולה בזה בכבוד אביו, והרגיש שאחרי זה גם עליו יעבור כוס זה של הבזיון, והלך אצל אביו ובקש ממנו מחילה, והביאו לביתו וביקש ממנו מחילה על העבר, והיה מאכיל ומשקה אותו ועומד לפניו ומכבדו בכל יכולתו, כדי שיראה בנו וילמוד ויעשה לו כן כשיזקין. ובזה פירש (משלי י"ז ו'): "עטרת זקנים בני בנים".

וא"כ, **מדה כנגד מדה**, המיקל בכבוד אביו גם בניו יקילו בכבודו, ואם לא היה בחייו יהיה אחר פטירתו, לא יפלט מזה בלתי תשובה, **מדה כנגד מדה**. וכן ממילא, אם יכבד את אביו יזכה שגם בניו יכבדוהו. והנה מרובה מדה טובה, והשכר צריך להיות תוספת, ואם הוא כיבד את אביו חמישים שנה, צריך לחיות יותר כדי שיכבדהו בניו יותר, וא"כ מוכרח שיחיה יותר מאביו, כדי שיכבדהו בניו יותר מן הזמן אשר כיבד את אביו. וז"ש: "למען יאריכון ימיך".

(בן יהוידע על התורה, ובבן יהוידע ב"מ דף לג.)

ביאור שכר אריכות ימים למכבד את הוריו

שמות כ' י"ב: "כַּבֵּד אֶת אָבִיךָ וְאֶת אִמְךָ לְמַעַן לְמַעַן יֵאָרְכוּךָ יְמֵיךָ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ".

"כבד את אביך ואת אמך למען יאריכון ימיך, כל משפטי התורה **מדה כנגד מדה** ואם כן היה ראוי שיאמר כבד את אביך ואת אמך למען יכבדוך. והתשובה, שהמאריך ימים מכבדים לו, שנאמר (ויקרא י"ט ל"ב): מפני שיבה תקום וגו', לזה אמר כבד את אביך למען יאריכון ימיך ותהיה זקן ויכבדוך".

(תולדות יצחק)

על דרך הפשט י"ל, שאם תכבד את הורייך תוסיף להם שמחה וחיות בעוה"ז, כמו גם אם תדאג לצרכיהם הפיזיים - תאריך את ימיהם, ולכן **מדה כנגד מדה** יארכון ימיך על האדמה אשר ה' נתן לך.

המכבד הוריו יזכה לבנים ת"ח

אמר מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א: המכבד את אביו יזכה לבנים ת"ח, ועל ידי זה שיש לו בנים ת"ח הוא מתכבד, ובכך הוא מדה כנגד מדה, שהוא כיבד את הוריו והבנים מכבדים אותו.

(ספר כל משאלותיך עמוד תרפ"ד)

כיבוד אב ואם סגולה לבנים

המכבד את הוריו זוכה לבנים (ע"פ תנחומא קדושים אות ט'), והוא מדה כנגד מדה, שהמכבד את אביו ואמו הקב"ה נותן לו בנים שיכבדוהו גם כן.

(מדרש תלפיות, אות א' ענף אב ואם)

הוספת זמן כנגד זמן שטרם בכיבוד הוריו

אל תחוש להפסד זמןך עבור מצוות כיבוד אב ואם, כי תקבל על כך אורך ימים ושנים רבות.

(לב שמחה)

מרגליות מדה כנגד מדה

"שכל מידותיו של הקב"ה - מדה כנגד מדה" (סנהדרין דף צ.ג). "במדה שאדם מודד - בה מודדין לו" (סוטה דף ח:).

2

בס"ד | גיליון 15
פרשת יתרו
התשפ"א

בפרשה ובדף היומי מתוך סדרת רב המכר "מדה כנגד מדה" בתנ"ך ובדברי חז"ל

גילוי מול גילוי

שמות כ' כ"ב: "ולא תעלה במעלת על מזבחי אשר לא תגלה
ערוכתך עלי".

תגלה: "ג' במסורה. הכא אשר לא תגלה ערוכתך עליו.
ואיך תגלה רעתו בקהל (משלי כ"ו כ"ו). בטרם תגלה
רעתך (יחזקאל ט"ז נ"ז). לומר שאם יגלה ערותו על
המזבח, יגלה רעתו בקהל".

(בעל הטורים)

"תניא היה ר' מאיר אומר: אדם עובר עבירה בסתר
והקב"ה מכריז עליו בגלוי ע"כ. והיינו אם יגלה ערותו
על המזבח, דהיינו בסתר, הקב"ה מגלה רעתו בקהל".

(שוהם יקר, פרוש על בעה"ט)

מדוע נקראת פרשת יתרו בשם זה

שמות י"ח א': "וישמע יתרו כהן מדין חתן משה את כל אשר עשה למשה ולְיִשְׂרָאֵל עֲמוּ כִּי הוֹצִיא ה' אֶת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרָיִם"

"... וכלהו הוּו מסתכלן ביתרו דאיהו חכים ורב ממנא דכל טעוון דעלמא (וכולם הביטו ביתרו,
שהוא החכם והממונה הגדול על כל אלילי עבודה זרה שבעולם) כיון דחמו דאיהו אתא ופלח ליה
לקודשא בריך הוא (כיון שראו שהוא בא ועבד את הקב"ה) ואמר: 'עתה ידעתי כי גדול ה' מכל
האלהים', כדין כלהו אתרחקו מפולחניהון וידעו דלית בהו ממשו (אז התרחקו כולם מאליליהם
וידעו שאין בהם ממש), כדין אתייקר יקרא דשמא קדישא דקודשא בריך הוא בכל סטרין (אז
נתכבד כבוד שמו של הקב"ה בכל הצדדים) ועל דא אתרשים פרשתא דא באורייתא ושירותא
דפרשתא הוה ביה ביתרו (ולכך נכתבה פרשה זו בתורה. ותחילת הפרשה בו ביתרו)".

פירוש: יתרו גרם לקידוש שם שמים ברבים, ומדה כנגד מדה, זכה שיתקדש שמו ברבים (שנקראה
פרשה זו על שמו).

(זהר הקדוש, יתרו דף סט.)

מכבדי - אכבד

"... וראיתי לתת לב איך זכה יתרו שתכתב על ידו פרשה זו, והן אמת כי הוא כבד משה עבד ה' והנה שכרו שכבדו ה'".

(בעל הטורים י"ח כ"א)

...

מי שאינו מכבד אביו, ימות קודם שיגדלו בניו, כדי שהם לא יוכלו לכבד אותו

מי שאינו מכבד אביו, אי אפשר להענישו שבניו לא יכבדו אותו במדה כנגד מדה, דא"כ נמצא שנוטל הבחירה מבניו, אלא שהעונש שימות קודם שיגדלו בניו, כדי
שבניו לא יוכלו לכבד אותו, או שיהיה עקר ח"ו. וזה כוונת התורה: 'כבד את אביך... למען יאריך ימך', שלא יצטרכו להמיתך קודם הזמן...

(אבן יחזקאל, לחג השבועות, דף כ"ה)

...

מטרת משפטי ה' היא תיקון העולם

שמות י"ח א': "עתה ידעתי כי גדול ה' מפל האלהים כי בדבר אשר זדו עליהם".

ברש"י ד"ה כי בדבר אשר זדו עליהם: "כתרגומו: במים דמו לאבדם והם נאבדו במים".

כי גדול ה'... כי בדבר אשר זדו: "האליל, המאבד (לפי אמונתם הטפילה של עובדיו) את המורד בו באיזו מיתה שהיא – כוונתו רק לנקם נקם 'אישי', אבל לא ללמד
את בני האדם, שלא לעבור עוד על עבירה זו, שהרי אין העונש מראה על העבירה. וכשראה יתרו מדתו של הקב"ה לענוש את החוטא מדה כנגד מדה (במים דנו את
ב"י ובמים נידונו), הבין, כי מטרת משפטי ה' היא תיקון העולם, שהנשארם לא יסיפו לעשות כדבר הזה, והודה ואמר: "כי גדול ה' מכל האלהים כי בדבר אשר זדו
עליהם" – ראה את גדלות ה' בזה, שע"י טביעת המצרים ב"ס למד תורה לכל העולם, ששופך דם האדם דמו ישפך, ואם אין דין למטה, יש דין למעלה...".

(אזנים לתורה)

מרגליות מדה כנגד מדה

"שכל מידותיו של הקב"ה - מדה כנגד מדה" (סנהדרין דף צ.א). "במדה שאדם מודד - בה מודדין לו" (סוטה דף ח.א).

בפרשה ובדף היומי מתוך סדרת רב המכר "מדה כנגד מדה" בתנ"ך ובדברי חז"ל

המבדילים העם ממלאכות אסורות לכבוד שבת, זכו לבנים גדולי ישראל

איתא במשנה ברורה (סימן רנ"ו סעיף ב'): "... ובקהילות גדולות מאד שאי אפשר להכריז (על כניסת השבת) נכון מאד שימצאו אנשים המתנדבים בעם לילך ולזרז בכל רחובות קריה על ד' סגירת החנויות והדלקת הנרות וכעת נמצא כן בכמה עיירות גדולות חברות קדושות המיוסדות על השגחת השבת ואשרי חלקם כי הם מזכים את ישראל לאביהם שבשמים וזכו עבור זה המתחזקים תמיד במצוה זו לבנים גדולי ישראל".

ונראה דשכרם הוא מדה כנגד מדה, דעל שרוצים להבדיל העם ממלאכות אסורות טרם תיכנס קדושת השבת, יהיו בניהם מובדלים גם הם בקדושה משאר העם, ובזה זכו לבנים גדולי ישראל.

כן י"ל, דעל שבמעשיהם הנ"ל הם מכבדים את השבת, זכו לבנים גדולי ישראל ויהיו הם מכובדים.

רואים מדבריו וכן בחז"ל שטרחו בכמה אופנים בכדי להוסיף בהספד רב וכבוד לכבודו של יעקב וא"כ אפשר שכנגד שטרחו באבלם של יעקב בחיר האבות והוסיפו באבל בכמה אופנים, כן ה' הוסיף להם קרבן "מוסף" - לשון תוספת על קרבן התמיד והפך אבלם לששון.

וזה שסיים ב"סודי רזא" ואמר "וזהו ה' עז לעמו יתן" וגו' [ע"ז היינו ע"ז (77) קרבנות מוסף] שזה רק לעמו יתן, אבל לשאר גויים אף שבכו גם כן על יעקב כדאיתא בחז"ל, נתן להם מתן מועט וכפי שאמרו חז"ל (ירושלמי סוטה פ"א ה"י ע"ש) "אמר ר' אבהו, כל אותן שבעים יום שבין אגרות לאגרות, כנגד שבעים יום שעשו המצרים חסד עם אבינו יעקב" ובזה תם שכרם, אך לעמו, נתן ה' דבר שאינו חד פעמי, אלא ע"ז ימים כל שנה, ולא רק כל שנה בזמן שביהמ"ק קיים, אלא אף כשחרב המקדש ממשיכים בתפילת המוסף שהיא כנגד קרבן מוסף. והוא סיום הפסוק "ה' יברך את עמו בשלום" - שברכס בדבר השלם והטוב והוא הזכות בתוספת עבודת ה' לעולם.

(רבי יאיר ידידיה פחה שליט"א)

מדה כנגד מדה בדף היומי

מדוע זכינו להקריב ע"ז יום בשנה קרבן מוסף

פסחים דף פג: "... אמר קרא, עלת שבת גְּשֶׁבְתוּ...".

בסודי רזא (הובא בילקוט ראובני פרשת ויחי, בשם שכחת לקט, ערך בית המקדש סימן כ"א): "ציווה הקב"ה להקריב ע"ז יום בשנה קרבן מוסף, לשמור בהם נ' שבתות, ו' ימי פסח מלבד השבת, א' יום דשבועות, א' יום ראש השנה, א' יום כיפור, ז' ימי סוכות מלבד השבת, י"א ימי ראש חודש מלבד ראש השנה (ס"ה ע"ז ימים). והם כנגד ע"ז יום שהתאבלו על יעקב, שבעים יום במצרים, ז' ימים בגורן האטד, והפכתי אבלם לששון (ירמיה ל"א י"ב), וזהו: 'ה' עז לעמו יתן' וגו' (תהלים כ"ט י"א)".

והנה הקשר בין ע"ז יום כנגד ע"ז יום ברור, אך יש לבאר מה מהות הקשר הפנימי בין קרבן מוסף כשכר על האבלות על יעקב?

שמא יש ליישב מאמר זה על פי מה דאיתא בגמ' מנחות (דף קי.). על הפסוק "לעולם זאת על ישראל" (דברי הימים ב, ב' ג') "אמר רב גידל אמר רב, זה מזבח בנוי ומיכאל שר הגדול עומד ומקריב עליו קרבן" וביאר בזה התוס' (שם ד"ה ומיכאל): מדרשות חלוקין יש מי שאומר נשמותיהן של צדיקים" וכו' [וכן בעין יעקב הביא המהרש"א בחגיגה דף יב: ד"ה זבול: וכי תעלה על דעתך שיש לשם פרים וכבשים, אלא מה הוא מקריב? נשמתן של צדיקים].

וא"כ לפ"ז יתכן לומר שלכן זכו עם ישראל לקרבן שבזכות שהצטערו והתאבלו על הקרבן שנלקח מהם, כנגד זה הפך אבלם לששון, ונתן להם שזכו לתת קרבן בשמחה והוא ע"ז קרבנות מוסף כנגד ע"ז יום שהתאבלו.

ועדיין יש לברר מדוע זכו דווקא לקרבן "מוסף"?

הנה הנצי"ב בספרו העמק דבר (בראשית נ' ב') הקשה מדוע חנט יוסף את יעקב אביו, מה שלא מצינו שעשו אצל אברהם ויצחק?

וע"ש שביאר שיוסף הבין מתוך דברי אביו שלא מקפיד אם ילינו אותו עד הקבורה ולכן חנט אותו כדי שיוכל להשהותו ולא לקבורו מיד, בכדי שיוכל לכבדו אחר מותו שיספידהו וילווחו הרבה וכתב, "וכאשר כן עשה יוסף מפני כבודו של מת נמשכו הבכי והאבל משך רב". היינו שאכן הועילה מחשבתו של יוסף.

עוד הקשה בהעמק דבר (שם פסוק י') על מה שכתוב בפסוק שכשליחו את מיטת יעקב הלכו "עד גורן האטד אשר בעבר הירדן", והקשה איך הגיעו לעבר הירדן, הרי ההולך ממצרים למערת המכפלה, אין צריך להגיע לירדן כלל?

ותירץ שאי"נ לא היה צריך לעבור דרך הירדן "אבל יוסף הקיף מהלכו הלאה כדי שיתווספו במהלכו הרבה ממואב וכנענים היושבים על יד הירדן וכו' והוא לכבודו של מת".

וכן אמר בהעמק דבר על הפסוק (שם) "ויספדו שם מספד גדול", "היינו דברים הרבה, התעוררות על אבידה זו, ובמשך כמה שעות האריכו ההספד, וזה מיקרי 'גדול'. וכבוד - [היינו] דברים היורדים חדרי הלב", עכ"ל.

רואים מדבריו וכן בחז"ל שטרחו בכמה אופנים בכדי להוסיף בהספד רב וכבוד לכבודו של יעקב וא"כ אפשר שכנגד שטרחו באבלם של יעקב בחיר האבות והוסיפו באבל בכמה אופנים, כן ה' הוסיף להם קרבן

מרגליות מדה כנגד מדה

"שכל מידותיו של הקב"ה - מדה כנגד מדה" (סנהדרין דף צ.). "במדה שאדם מודד - בה מודדין לו" (סוטה דף ח.).

4

בס"ד | גיליון 15
פרשת יתרו
התשפ"א

בפרשה ובדף היומי מתוך סדרת רב המכר "מדה כנגד מדה" בתנ"ך ובדברי חז"ל

זה שעמד לשסף צווארו של משה ולהורגו – שוסף על ידי החרב בעצמו ונהרג

שמות י"ח ד': "וְשֵׁם הָאֶחָד אֱלִיעֶזֶר כִּי אֱלֹהֵי אָבִי בְעֶזְרִי וַיִּצְלַנִּי מִחַרְבַּב פְּרָעָה".

"אמר רבי ינאי כתיב: 'ויברח משה מפני פרעה' ואפשר לבשר ודם לברוח מן המלכות. אלא בשעה שתפס פרעה את משה חייבו להתירו את ראשו וקתה החרב מעל צווארו של משה ונשבר'. הדא הוא דכתיב (שיר השירים ז' ה'): 'צוארך כמגדל השן' זה צווארו של משה. ר' אמר רבי אביתר: ולא עוד אלא שניתז החרב מעל צווארו של משה על צווארו של קוסנתירו והרגתו. הדא הוא דכתיב (שמות י"ח ד'): 'ויצילני מחרב פרעה'. לי הציל וקוסנתר נהרג. רבי ברכיה קרא עליו (משלי כ"א י"ח): 'כופר לצדיק רשע'. רבי אבון קרא עליו (שם י"א ח'): 'צדיק מצרה נחלץ ויבא רשע תחתיו'."

(ירושלמי ברכות פ"ט ה"א)

מה שזד אדם עונש על אחרים – יבוא עליו

כי בדבר אשר זדו עליהם – הבעש"ט אמר, שעונשו של בן-אדם לפי פסק דינו עצמו. הכיצד, כשאחד רואה שהשני עושה מעשה רע, פוסק הוא בלבו את העונש שהוא ראוי לו לדעתו. בכך הוא מוציא פסק דין על עצמו, כי הוא שוכח שהוא עצמו איננו נקי מחטאים כאלה. וזהו "כי בדבר אשר זדו – עליהם", מה שזדו את העונש על אחרים – יבוא עליהם.

(פרדס יוסף)

על שהכיר יתר בדת האמת, ניתנה לו האות ו' שנקראת אמת

ברש"י ד"ה יתרו: "שבע שמות נקראו לו רעואל, יתר, יתרו, חובב, חבר, קיני, פוטיאל. יתר, על שם שיתר פרשה אחת בתורה (להלן פסוק כ"א) ואתה תחזה. יתרו לכשנתגייר וקיים המצות הוסיפו לו אות אחת על שמו".

גם על קין נאמר שהקב"ה חקק לו אות על מצחו (בראשית ד' ט"ו), ומבואר בתיקוני הזהר (תקון ס"ט) שהיתה זו אות משמו של הקב"ה והיא האות "ו" (וישם ה' לקין אות, מהו אות, הוא אות א' מכ"ב אותיות התורה, דהיינו אות ו' נתן עליו כדי להגן עליו).

ונראה דיש לעיין מדוע נוספה לקין וליתר דווקא האות "ו".

ויתבאר ע"פ דברי הזוה"ק במקום אחר (ויקרא דף ב.): "שאל לך אות אות ממש דכלהו הוו נטלין ברזא דאתון, וכן ברחב מה כתיב (יהושע ב') ונתתם לי אות אמת, דא את ו' דדא אקרי אות אמת, ואי תימא שאר אתון לאו אינון אמת, אין, אלא אות דא אות אמת אקרי".

למדנו מדברי הזוה"ק דאות ו' נקראת אמת, ובגמ' (שבת דף נה., יומא ד, ס.; סנהדרין דף סד.): "חותמו של הקדוש ברוך הוא אמת", ולכן, חתם ה' על מצח קין את החותם האלוקי שהוא אמת וציינו באות ו', שעל שהתכחש קין למציאות האלוקית השורה בכל מקום ורואה את מעשיו, ישא מעתה עדות למציאות האלוקית ותהיה עמו בכל מקום שילך. וכן עשה ליתר שבא להסתופף תחת כנפי השכינה, והכיר בה' אלוקיכם אמת ובתורתו שהיא אמת, נתן לו הקב"ה את האות ו' שהיא נקראת – אמת, ומעתה נקרא – יתרו.

(פוחת את ידך חלק א')

לרפואה שלמה: הרב פרץ בן גיטל, בן ציון בן חיה, מלכה חנה בת בילא

הנצחות, הקדשות ופרטים על הספרים 054-251-0336 קו אמריקאי: 646-340-5403

WEB: WWW.TORAH24-7.COM/SEFORIM-HEBREW EMAIL: ap@torah24-7.com

